

علم‌سنجی پژوهش‌های XBRL (زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر) در ایران

نسرین قدمیاری^{۱*}

الهام امیری^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۱۲/۲۶ تاریخ چاپ: ۱۳۹۸/۱۲/۲۷

چکیده

هدف این پژوهش بررسی تعداد و تحلیل محتوای مقاله‌های منتشر شده XBRL، از ابتدای انتشار مجلات حسابداری تا پایان سال ۱۳۹۸ می‌باشد. بدین منظور از رویکرد آرشویی و تحلیل محتوا استفاده شده است. داده‌های پژوهش با به‌کارگیری ابزار سیاه‌وارسی گردآوری و با استفاده از نرم‌افزار Excel مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفته‌اند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد، در طی سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۸، ۵۸ مقاله در این حوزه به چاپ رسیده که ۱۱۱ نویسنده در تولید این مقالات مشارکت داشته‌اند. از این تعداد، ۹۰ نفر مرد و ۲۱ نفر زن بوده‌اند. ۲۶ درصد از این آثار علمی، حاصل پژوهش استادیاران و ۱۳/۵ درصد متعلق به دانشیاران می‌باشد. ۱۷ درصد مقالات تک نویسنده‌ای و ۸۳ درصد به صورت گروهی انجام شده است. در بین دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علی‌آباد کتول با ۱۱ مقاله در رتبه اول و دانشگاه تهران با ۹ مقاله در رتبه دوم و دانشگاه‌های الزهرا (س)، شهید بهشتی و آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، در رتبه سوم قرار گرفتند.

واژگان کلیدی

علم‌سنجی، تحلیل محتوا، نشریه‌های حسابداری، XBRL

^۱ کارشناس ارشد حسابداری، دانشگاه آزاد نیشابور، خراسان رضوی، ایران (نویسنده مسئول: Ghadamyari.acc@gmail.com)

^۲ کارشناس ارشد حسابداری، دانشگاه آزاد نیشابور، خراسان رضوی، ایران (Amiri.e2010@yahoo.com).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

۱. مقدمه

زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر (XBRL)^۱، در سال ۱۹۹۸ توسط چارلی^۲ هافمن به جامعه حسابداری معرفی شد. در ابتدا تهیه گزارش‌های مالی الکترونیکی با فرمت‌هایی مانند HTML و PDF با امکان قابلیت چاپ بوده است؛ اما جستجوی هوشمند و تبادل داده‌ها امکان‌پذیر نبود. لذا علیرغم سهولت ارائه اطلاعات در اینترنت، فقدان فرمت‌های عمومی پذیرفته‌شده و قابل فهم برای تبادل اطلاعات، موجب تحمیل هزینه‌های مضاعف می‌شد. افزون بر این، اشتباهات بشری در ورود داده به کامپیوتر، استفاده مجدد در سایر نرم‌افزارها را با مشکل مواجه می‌نمود. برای غلبه بر این مشکلات، زبان گزارشگری مالی توسعه‌پذیر با نام اختصاری XBRL ایجاد شد تا به‌عنوان یک استاندارد گزارشگری شرکت‌ها در اینترنت عمل نماید.

XBRL در واقع نوعی گزارشگری مالی است که به‌جای استفاده از فرمت‌های خاص، از گزارشگری انعطاف‌پذیر استفاده می‌نماید. در XBRL به تمام داده‌های مالی برچسب‌هایی زده می‌شود که آنها را به‌عنوان دارایی، بدهی، سرمایه، سود و غیره از یکدیگر متمایز می‌سازد. بنابراین کاربران می‌توانند به‌آسانی داده‌ها را همراه با برچسب‌هایی مثل وجوه نقد استخراج یا تغییر شکل دهند و به کمک نرم‌افزارهای کاربردی تحلیلی، تجزیه و تحلیل کنند (عزیززاده، ۱۳۸۷).

به‌کارگیری این زبان نوین گزارشگری، در برخی کشورها از جمله آمریکا، انگلستان، دانمارک، ژاپن، سنگاپور و کره جنوبی الزامی و در برخی دیگر از جمله استرالیا، آلمان و هلند کاملاً داوطلبانه است (برت و همکاران^۳، ۲۰۱۷).

این زبان گزارشگری، سرعت پردازش داده‌های مالی را به‌طور چشم‌گیری افزایش داده و امکان اشتباه را از طریق کنترل خودکار اطلاعات کاهش می‌دهد. شرکت‌ها می‌توانند در هزینه‌ها صرفه‌جویی کرده و با استفاده از این نوع گزارشگری با کارایی بیشتری به جمع‌آوری و گزارشگری اطلاعات مالی تدوین‌شده بپردازند. به دلیل ویژگی‌های وافر گزارشگری مالی قابل توسعه، امروزه شاهد گسترش روزافزون کاربری آن در میان کشورهای پیشرفته هستیم. انتظار می‌رود در چند سال آینده، اغلب مؤسسات و شرکت‌ها، فعالیت‌های خود را بر اساس این زبان، پی‌ریزی کنند؛ بنابراین نیاز به تحقیقات بیشتر، در جهت شناخت این زبان گزارشگری به چشم می‌خورد. زیرا تنها با کمک پژوهش‌های صورت گرفته از سوی محققین است که ساختار و نظام علوم جدید به چالش کشیده شده و نکات مثبت و منفی آنها هویدا می‌گردد (نیکومرام و شکاری، ۱۳۸۹). برای درک میزان و نوع پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه XBRL نیاز به طبقه‌بندی و تحلیل محتوای یافته‌های علمی است. تحلیل محتوای مقاله‌های منتشرشده در نشریات، یکی از موضوعاتی است که بر اساس آن، تحقیقات زیادی صورت می‌گیرد. باوجود اهمیت انتشار مقاله‌های علمی، تاکنون مطالعه‌ای در زمینه علم‌سنجی پژوهش‌های انتشاریافته با موضوع XBRL در ایران انجام‌نشده است. لذا این پژوهش سعی دارد با استفاده از روش تحلیل محتوا، نشریات حسابداری را از ابتدای انتشار تا پایان سال ۱۳۹۸ ارزیابی نماید تا وضعیت مقالات و میزان مشارکت علمی پژوهشگران را تحلیل کند.

^۱ Extensible Business Reporting Language

^۲ Charlie Hoffman

^۳ Birt et al

۲. مبانی نظری و ادبیات پژوهش

با پیشرفت فناوری اطلاعات و ارتباطات، سازمان‌ها و شرکت‌ها قادر به تبادل بهتر اطلاعات با یکدیگر هستند. یکی از این سیستم‌های پیشرفته تبادل اطلاعات، سیستم گزارشگری مبتنی بر زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر است که منافع بسیاری به دنبال دارد (پرادیتا و همکاران^۴، ۲۰۱۶). زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر، XBRL، به‌عنوان انقلابی در گزارشگری مالی تلقی می‌گردد که موجب کاهش هزینه ایجاد، پردازش و دسترسی به اطلاعات جهت تولیدکنندگان و استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی می‌شود. این سیستم گزارشگری می‌تواند افزایش کیفیت اطلاعات، کاهش میزان خطا در اطلاعات و دسترسی آسان به اطلاعات را برای کاربران ایجاد نماید. XBRL شکاف موجود میان سیستم‌های سازمانی را از بین برده و با حذف دوباره کاری‌ها موجب افزایش اثربخشی و کارایی سازمان می‌گردد (کرمی و همکاران ۱۳۹۸). به‌عنوان مثال پژوهشگران می‌توانند استخراج اطلاعات خاصی را که در گذشته ممکن بود ساعت‌ها به طول انجامد با XBRL در کسری از ثانیه انجام دهند. زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر می‌تواند کنترل داخلی را بهبود بخشد، زیرا از مداخلات دستی یا دست‌کاری‌های سیستمی و احتمال بروز خطا جلوگیری می‌کند. علاوه بر این، با شناسایی خاص هر قلم در صورت‌های مالی و تشریح روش حسابداری مورد استفاده، اطلاعات مالی را برای حل مسائل مربوط به مقایسه‌پذیری ناشی از ملاحظات مختلف حسابداری، استاندارد می‌کند، بهبود کیفیت اطلاعات با این روش، منجر به شفافیت بیشتر اطلاعات و کاهش عدم تقارن اطلاعاتی می‌شود (لیو و همکاران^۵، ۲۰۱۶). زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر روشی کارآمد است که با استفاده از فناوری اطلاعات و استفاده از دانش پیشرفته، مسیر دسترسی و کیفیت اطلاعات را به‌طور فزاینده‌ای بهبود می‌بخشد و علاوه بر دقت بالا و سرعت زیاد، هزینه‌های به‌کارگیری و انتشار اطلاعات مورد نیاز را نیز کاهش می‌دهد که همین امر، باعث افزایش کیفیت و سودمندی اطلاعات مالی می‌گردد. (برزگرخاندوزی و جعفری، ۱۳۹۱).

طبق بررسی‌های انجام‌شده، پژوهش مشابهی به‌صورت علم‌سنجی مقالات XBRL در ایران انجام‌نشده است. در ادامه به برخی از پژوهش‌های مرتبط اشاره می‌گردد:

احمدپور و همکاران (۱۳۸۸) در تحقیقی امکان‌سنجی به‌کارگیری زبان گزارشگری تجاری قابل توسعه در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران را بررسی نمودند، نتایج نشان داد شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس، علاقه‌مند به دریافت دانش فنی لازم برای به‌کارگیری XBRL هستند. همچنین از نظر صاحب‌نظران، توان اجرایی لازم برای به‌کارگیری این استاندارد در داخل کشور موجود می‌باشد.

نمازی و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهش خود به بررسی تعداد و تحلیل محتوای مقاله‌های مرتبط با اخلاق حرفه‌ای حسابداری در ایران پرداختند. یافته‌ها نشان داد که تعداد مقاله‌های اخلاق حرفه‌ای حسابداری منتشرشده در مجلات تا پایان شهریور ۱۳۹۴ برابر با ۱۱۰ مقاله است که با توجه به اهمیت موضوع رقم بسیار کوچکی است. همچنین نتایج نشان از کمتر بودن تعداد مقاله‌های اخلاق منتشرشده در نشریه‌های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری دارد.

نونهال نهر و کاظمی نوجه ده (۱۳۹۸) به تحلیل محتوای مقاله‌های فصلنامه بررسی‌های حسابداری و حسابرسی به‌منظور تبیین آثار آن در ادبیات حسابداری ایران پرداختند. بر اساس یافته‌ها ۸۶/۹۴ درصد از مؤلفان مقالات را مردان تشکیل داده-

^۴Praditya et al

^۵Liu et al

اند، بیشتر مقالات حاصل کار دونفری بوده و استادیاران با ۳۵/۳۱ درصد بیشترین سهم را در تهیه و ارائه مقالات داشته‌اند. در بین نویسندگان، بعد از سال ۱۳۷۹ که مسیر مقالات این فصلنامه با تغییر رویکرد بااهمیت و چشمگیر همراه بوده است، آقایان محمد نمازی از دانشگاه شیراز با ۱/۸۰ درصد، ایرج نوروش از دانشگاه تهران با ۱/۷۶ درصد و غلامرضا کرمی از دانشگاه تهران با ۱/۳۷ درصد به ترتیب پر تولیدترین نویسندگان مقالات در این مجله بوده‌اند.

حسینی و غلامی جمکرانی (۱۳۹۶) در مطالعه‌ای با عنوان تحلیل محتوای پژوهش‌های مدیریت سود، مقالات انتشار یافته مرتبط با مدیریت سود را در ۵ ژورنال برتر حسابداری جهان بین سال‌های ۱۹۹۶-۲۰۱۶ مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان داد که بیشترین تعداد مقالات مدیریت سود، با ۷/۶۵ درصد در سالهای ۲۰۰۶، ۲۰۰۸ و ۲۰۱۰ انتشار یافته‌اند. از این میان، ژورنال Accounting Review بیشترین تعداد مقالات را با ۳۷/۲۴ درصد به خود اختصاص داده است. در میان مراکز علمی مشارکت کننده، دانشگاه نیویورک با ۳/۳۴ درصد در میان ۱۶۲ مرکز علمی، بیشترین نقش را داشته است.

باریک و همکاران^۶ (۲۰۱۷) پژوهشی با عنوان رتبه‌بندی مجله‌های حسابداری بر اساس محورهای موضوعی و روش‌شناسی انجام دادند. آنها مجله‌های حسابداری را با دسته‌بندی محورهای موضوعی (حسابرسی، مالی، مدیریتی، مالیاتی و غیره) و روش پژوهش (تحلیلی، آرشویی، تجربی و غیره) رتبه‌بندی کردند. نتایج پژوهش نشان داد، بیشترین پذیرش و چاپ مقاله‌ها در برترین مجله‌ها، مربوط به زمینه موضوعی مالی و از لحاظ روش پژوهش، آرشویی و تحلیلی بوده است.

گوفی و هارپ^۷ (۲۰۱۷) در پژوهش خود با عنوان مجله پژوهش در حسابداری مدیریت، به تحلیل محتوای توصیفی و تحلیل استنادی این نشریه بین سال‌های ۱۹۸۹ تا ۲۰۱۳ پرداختند. در پژوهش آنها، مقالات چاپ‌شده، بر اساس روش پژوهش، موضوع، تئوری و اطلاعات موجود در مورد تغییرات محتوای طی زمان مورد بررسی، طبقه‌بندی شد. نتایج نشان داد روش‌های پژوهشی نظیر پیمایشی، مروری و میدانی در مجله پژوهش در حسابداری مدیریت به مرور زمان کاهش یافته است. دامی و همکاران^۸ (۲۰۱۸) به بررسی انتقادی مقالات پر استناد چاپ‌شده طی ۳۰ سال اخیر در مجله حسابداری، حسابرسی و پاسخگویی پرداختند. در این پژوهش از مرور ساختاریافته ادبیات پژوهش برای تحلیل ۱۲۶ مقاله پر استناد چاپ‌شده در این نشریه و ۲۱ مقاله دیگر چاپ‌شده در فاصله سال‌های ۱۹۸۸ تا ۲۰۱۶ استفاده شد. نتایج پژوهش آنان نشان داد در سال‌های اخیر، از تئوری‌ها، روش‌ها، ریشه‌ها و نواحی تمرکز متنوعی برای انجام مقالات در مجله حسابداری، حسابرسی و پاسخگویی استفاده شده است که نشان می‌دهد پروژه‌های تحقیقاتی بین‌رشته‌ای در حسابداری به بلوغ خود رسیده است.

به‌طور کلی، موضوع پذیرش زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر هم برای دانشگاهیان و هم برای افراد حرفه‌ای جذاب و مورد توجه است (پینسکر^۹، ۲۰۰۸). از آنجایی که گزارشگری مالی توسعه‌پذیر زبان جدیدی است که به‌عنوان استاندارد برای هماهنگ کردن ساختار گزارش‌های تجاری استفاده می‌شود، بدین ترتیب، انتظار می‌رود که XBRL تأثیر گسترده‌ای را بر حوزه گزارشگری مالی در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران داشته باشد و به‌عنوان یک‌زبان فراگیر و جدید، به‌جای روش‌های سنتی مورد استفاده قرار گیرد (خوزین و محمدی، ۱۳۹۶).

^۶ Barrick et al
Guffey & Harp⁷

^۸ Dumay et al

^۹ Pinsker

بررسی تولیدات و اثرگذاری آن‌ها از طریق مطالعات علم‌سنجی، دیدی روشن در مورد وضعیت و جایگاه آن حیطة از علم فراهم آورده و نقش مهمی در تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری‌های آینده ایفا می‌کند. تعداد تولیدات علمی به‌عنوان شاخص‌های کمی در کنار تعداد استنادهای دریافتی و اثرگذاری تولیدات علمی به‌عنوان شاخص‌های کیفی مطالعه می‌شوند. سنجش میزان انتشارات و اثربخشی تولیدات علمی معمولاً بر اساس مدارک نمایه شده در نمایه‌های استنادی انجام می‌گیرد (عرفان منش و غلامحسین زاده، ۱۳۹۲). با عنایت به مطالب ذکرشده و اهمیت زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر، پژوهش حاضر در پی علم‌سنجی و تحلیل محتوای مقالات XBRL در ایران می‌باشد.

بدین ترتیب، پرسش‌های پژوهش به شرح زیر مطرح می‌شوند:

۱. مجلات پیشرو در تولید مقالات XBRL در ایران کدام مجلات هستند؟
۲. تعداد مقالات XBRL در طول سال‌های موردبررسی چگونه می‌باشد؟
۳. سهم هر یک از مرتبه‌های علمی دانشگاهی در انتشار مقالات XBRL چگونه است؟
۴. سهم دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی کشور در تولید مقالات XBRL چگونه است؟
۵. میزان مشارکت زنان و مردان در تولید مقالات XBRL طی سال‌های موردبررسی چگونه است؟
۶. همکاری محققان (تعداد نویسندگان) در تولید آثار علمی XBRL به چه نحوی است؟
۷. نویسندگان فعال آثار علمی در زمینه XBRL چه کسانی هستند؟

۳. روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی بوده و با استفاده از روش تحلیل محتوا صورت گرفته است. به‌منظور تعیین جایگاه XBRL در اولویت‌های پژوهشی محققان، به سایت تک‌تک نشریه‌های حسابداری جهت شناسایی مقاله‌هایی که بتوان آنها را در گروه مقاله‌های زبان گزارشگری مالی توسعه‌پذیر برشمرد، مراجعه شد و مقاله‌های منتشرشده‌ای که در طول سال‌های انتشار، در عنوان آنها از کلمه "زبان گزارشگری توسعه‌پذیر" (XBRL) استفاده شده، در لیست مقاله‌های مربوط گنجانده شد. دلیل اصلی این امر آن است که "عنوان مقاله"، مفهوم و مسیر اصلی مقاله را نشان می‌دهد و باید به‌طور خلاصه، مضمون اصلی مقاله را نیز بیان کند (سیف، ۱۳۷۵). در ادامه برای بررسی، نشریه‌های حسابداری و مالی که اسامی آنها در لیست منتشرشده سایت نشریات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (اردیبهشت ۱۳۹۸)، دیده می‌شود، موردبررسی قرار گرفت. افزون بر این، سایر نشریات حسابداری و نشریات غیر حسابداری که به انتشار مقاله مرتبط با XBRL پرداخته‌اند (با جستجو در سایت‌هایی نظیر موتور جستجوگر گوگل، انسانی، جهاد دانشگاهی، مگیران و نورمگز) نیز مورد مطالعه و بررسی قرار گرفت. بدین ترتیب در این پژوهش، با استفاده از آرشیو کلیه مجلات فوق‌الذکر، مقالات مرتبط با XBRL تجزیه و تحلیل شد. برای گردآوری داده‌های موردنیاز، از سیاه‌واری محقق ساخته استفاده شد. کلیه اطلاعات مقالات اعم از سال چاپ، مشخصات نویسندگان، مرتبه علمی، عنوان مقاله و کلیدواژه‌ها در سیاه‌واری وارد و اطلاعات به‌دست آمده با استفاده از نرم‌افزار Excel مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت. محدوده زمانی این تحقیق از ابتدای انتشار این مجلات تا پایان سال ۱۳۹۸ می‌باشد.

۴. یافته‌های پژوهش

پرسش اول پژوهش، به بررسی مجلات پیشرو در تولید مقالات XBRL در ایران اختصاص یافته است که جدول شماره ۱ آنها را به ترتیب بیشترین فراوانی انتشار، نشان می‌دهد.

جدول ۱. مجلات پیشگام در تولید مقالات XBRL در ایران

نام نشریه	تعداد مقالات XBRL منتشر شده	درصد تشکیل دهنده مقاله‌های XBRL
حسابدار	۱۰	۰/۱۷۲۴۱
حسابرس	۶	۰/۱۰۳۴۵
بورس اوراق بهادار	۵	۰/۰۸۶۲
حسابدار رسمی	۴	۰/۰۶۸۹۶
بررسی‌های حسابداری و حسابرسی	۳	۰/۰۵۱۷۲
پژوهش‌های تجربی حسابداری	۳	۰/۰۵۱۷۲
پژوهش حسابداری و حسابرسی	۳	۰/۰۵۱۷۲
دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت	۲	۰/۰۳۴۴
پژوهش‌های جدید در مدیریت و حسابداری	۲	۰/۰۳۴۴
مدیریت دارایی و تأمین مالی	۱	۰/۰۱۷۲۴۱
حسابداری مدیریت	۱	۰/۰۱۷۲۴۱
دانش حسابداری مالی	۱	۰/۰۱۷۲۴۱
دانش حسابرسی	۱	۰/۰۱۷۲۴۱
مطالعات حسابداری و حسابرسی	۱	۰/۰۱۷۲۴۱
مطالعات تجربی حسابداری مالی	۱	۰/۰۱۷۲۴۱
پژوهش‌های کاربردی در گزارشگری مالی	۱	۰/۰۱۷۲۴۱
مطالعات مدیریت و حسابداری	۱	۰/۰۱۷۲۴۱
بررسی‌های حسابداری	۱	۰/۰۱۷۲۴۱
دانش و پژوهش حسابداری	۱	۰/۰۱۷۲۴۱
مطالعات راهبردی علوم انسانی و اسلامی	۱	۰/۰۱۷۲۴۱
حسابداری و مدیریت مالی	۱	۰/۰۱۷۲۴۱
مطالعات اقتصاد، مدیریت مالی و حسابداری	۱	۰/۰۱۷۲۴۱
پژوهش در حسابداری و علوم اقتصادی	۱	۰/۰۱۷۲۴۱
پژوهش‌های اخلاقی	۱	۰/۰۱۷۲۴۱
اخلاق در علوم و فناوری	۱	۰/۰۱۷۲۴۱
رویکردهای پژوهشی نو در علوم مدیریت	۱	۰/۰۱۷۲۴۱
بازار و سرمایه	۱	۰/۰۱۷۲۴۱
علوم اطلاع‌رسانی و مدیریت اطلاعات	۱	۰/۰۱۷۲۴۱
مدیریت	۱	۰/۰۱۷۲۴۱
مجموع	۵۸	۱۰۰ درصد

منبع: یافته‌های محقق

طبق مشاهدات فوق، نشریه حسابدار با ۱۷/۲۴ درصد، نشریه حسابرس ۱۰/۳۴ درصد و فصلنامه بورس اوراق بهادار با ۸/۶۲ درصد، بیشترین تعداد مقالات منتشر شده در زمینه XBRL را به خود اختصاص داده‌اند. نشریه حسابدار رسمی با ۶/۸۹ درصد در رده بعدی قرار دارد.

پرسش دوم پژوهش به بررسی تعداد مقالات XBRL در طول سال‌های موردبررسی اختصاص دارد که جدول شماره ۲، توزیع فراوانی آنها را نشان می‌دهد.

جدول ۲. فراوانی مقالات در طول سال‌های موردبررسی

سال	فراوانی	درصد
۱۳۹۸	۴	۶/۹ درصد
۱۳۹۷	۱۳	۲۲/۴۱ درصد
۱۳۹۶	۸	۱۳/۸ درصد
۱۳۹۵	۴	۶/۹ درصد
۱۳۹۴	۱	۱/۷۲ درصد
۱۳۹۳	۳	۵/۱۷ درصد
۱۳۹۲	۶	۱۰/۳۴ درصد
۱۳۹۱	۴	۶/۹ درصد
۱۳۹۰	۲	۳/۴۵ درصد
۱۳۸۹	۳	۵/۱۷ درصد
۱۳۸۸	۷	۱۲/۰۷ درصد
۱۳۸۷	۱	۱/۷۲ درصد
۱۳۸۵	۲	۳/۴۵ درصد
مجموع	۵۸	۱۰۰ درصد

منبع: یافته‌های محقق

همان‌طور که داده‌های جدول ۲ نشان می‌دهد، سال ۱۳۹۷ با ۱۳ عنوان (۲۲/۴۱ درصد) در رتبه اول، سال ۱۳۹۶ با ۸ عنوان (۱۳/۸ درصد) در رتبه دوم و سال ۱۳۸۸ با ۷ عنوان (۱۲/۰۷ درصد) در رتبه سوم قرار دارد. این در حالی است که در سال ۱۳۹۸ تعداد مقالات منتشره XBRL با ۴ عنوان (۶/۹ درصد)، نسبت به سال ۱۳۹۷ کاهش چشمگیری داشته است. لازم به ذکر است که در سال ۱۳۸۶ هیچ مقاله‌ای در این زمینه به چاپ نرسیده است. پرسش سوم پژوهش حاضر، چگونگی سهم هر یک از مرتبه‌های علمی دانشگاهی شامل مربیان، استادیاران، دانشیاران و استادان در انتشار مقالات XBRL طی سال‌های موردبررسی را مطرح کرده است که جدول شماره ۳، داده‌های آماری آن را نشان می‌دهد.

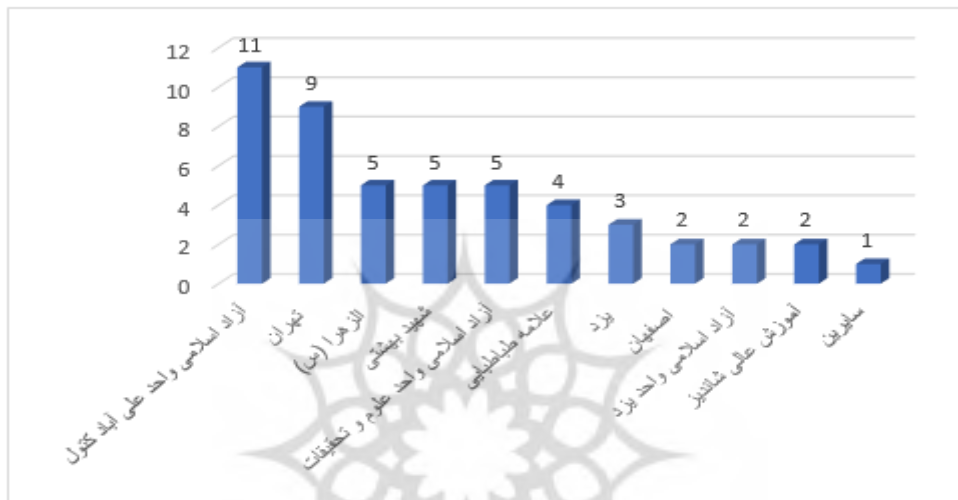
جدول ۳. میزان مشارکت مرتبه‌های علمی دانشگاه‌ها در تولید مقالات

مرتبه علمی	فراوانی	درصد	رتبه مشارکت
مربی	۳	۲/۷ درصد	۴
استادیار	۲۹	۲۶ درصد	۲
دانشیار	۱۵	۱۳/۵ درصد	۳
استاد	۱	۱ درصد	۵
فاقد درجه علمی	۶۳	۵۶/۸ درصد	۱
جمع	۱۱۱	۱۰۰ درصد	

منبع: یافته‌های محقق

داده‌های جدول فوق حاکی از آن است که از بین ۱۱۱ پژوهشگر مقالات XBRL، تعداد ۶۳ نفر (۵۶/۸ درصد) غیر هیئت علمی هستند که با کسب رتبه اول، در گروه فاقد درجه علمی جای گرفتند. همچنین از بین اعضای هیئت علمی، استادیاران با ۲۶ درصد مشارکت در رتبه دوم، دانشیاران با ۱۳/۵ درصد در رتبه سوم و مربیان با ۲/۷ درصد در رتبه چهارم قرار دارند. معمولاً استادیاران برای انتشار تولیدات پژوهشی به منظور ارتقای مرتبه دانشگاهی و حرفه‌ای خود انگیزه‌های بیشتری دارند و انتظار بر این است که این گروه همواره در صدر جدول تولیدات علمی و پژوهشی حضور داشته باشند (نونهال نهر و کاظمی نوجه ده، ۱۳۹۸).

پرسش چهارم پژوهش به سهم هر یک از دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی و پژوهشی مختلف کشور در تولید مقاله‌های مربوط به XBRL طی سال‌های مورد بررسی اختصاص یافته است. نمودار شماره ۱، سهم هر کدام از آنها را نشان می‌دهد.

نمودار ۱. میزان مشارکت دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی در تولید مقالات XBRL

همان‌طور که نمودار شماره ۱، نشان می‌دهد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علی آباد کتول با ۱۱ مقاله در رتبه اول، دانشگاه تهران با ۹ مقاله در رتبه دوم و دانشگاه‌های الزهرا (س)، شهید بهشتی و آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، هر کدام با ۵ مقاله در رتبه سوم قرار گرفته‌اند. به‌طور کلی از ۵۸ مقاله چاپ‌شده در زمینه XBRL، ۶۰ درصد مقالات، مربوط به این پنج دانشگاه می‌باشد.

پرسش پنجم به بررسی میزان مشارکت زنان و مردان در تولید مقالات XBRL اختصاص دارد. یافته‌های مربوط به بررسی این پرسش در نمودار ۲، ارائه شده است.

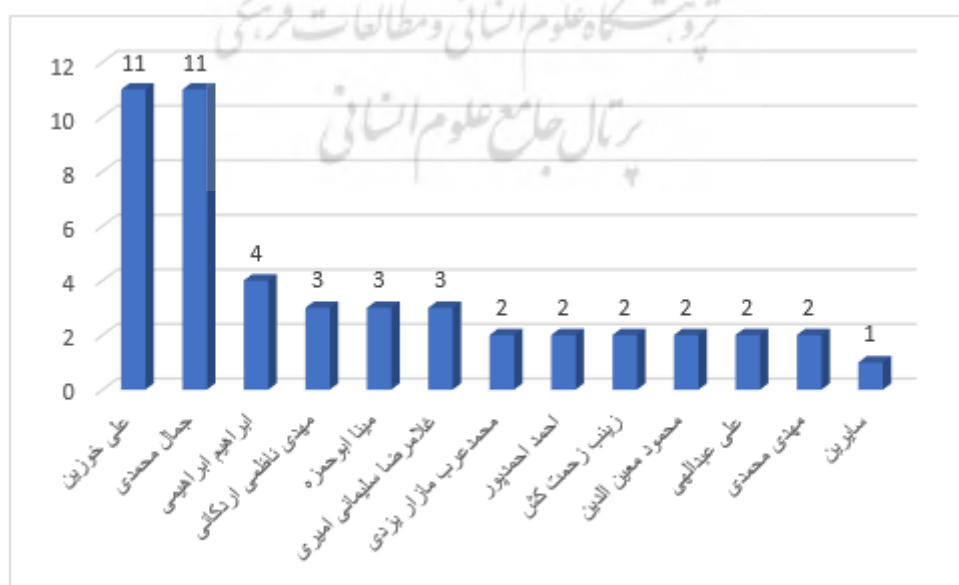
نمودار ۲. توزیع فراوانی میزان مشارکت زنان و مردان

به‌طور کلی ۱۱۱ نفر محقق در تولید آثار علمی در حیطه XBRL مشارکت داشته‌اند که از این تعداد، ۹۰ نفر مرد (۸۱ درصد) و ۲۱ نفر زن (۱۹ درصد) بوده است که در نمودار ۲، نشان داده شده است. پرسش ششم پژوهش به بررسی همکاری محققان (تعداد نویسندگان) در تولید مقالات XBRL پرداخته است که نمودار شماره ۳، سهم هر کدام از آنها را نشان می‌دهد.

نمودار ۳. میزان مشارکت علمی نویسندگان در انتشار مقالات

همان‌طور که در نمودار ۳، قابل مشاهده است، ۴۷ درصد از مقالات توسط دو نویسنده، ۳۲ درصد با سه نویسنده و ۴ درصد نیز با همکاری چهار نویسنده نوشته شده‌اند و تنها ۱۷ درصد از مقالات تک نویسنده‌ای بوده است؛ به عبارت دیگر، ۸۳ درصد آثار با مشارکت گروهی نوشته شده‌اند و سهم آثار انفرادی تنها ۱۷ درصد می‌باشد. پرسش هفتم به بررسی نویسندگان فعال آثار علمی، در زمینه تحقیقات XBRL اختصاص یافته است. نتایج بررسی این پرسش در نمودار ۴، ارائه شده است.

نمودار ۴. نویسندگان فعال در زمینه تحقیقات XBRL

همان‌طور که در نمودار ۴، قابل مشاهده است آقایان علی خوزین و جمال محمدی با ۱۱ مقاله، فعال‌ترین نویسندگان آثار علمی انتشاریافته در زمینه XBRL و در رتبه اول هستند. آقای ابراهیمی با ۴ مقاله در رتبه دوم، آقایان مهدی ناظمی اردکانی و غلامرضا سلیمانی امیری به همراه خانم مینا ابوحمزه با ۳ مقاله، در رتبه سوم قرار دارند.

۵. بحث و نتیجه‌گیری

در این پژوهش سعی شده است محتوای اطلاعاتی مقالات XBRL منتشرشده در نشریات مختلف، مطالعه و مورد تحلیل علمی قرار گیرد تا بتوان علم‌سنجی مناسبی از پژوهش‌ها در ایران در رابطه با زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر که برای ایجاد ساختار مشترک در گزارشگری به وجود آمده است، انجام داد. انتظار می‌رود محتوای اطلاعاتی این مقاله، تصویری روشن از فعالیت‌های پژوهشی مرتبط در این زمینه را نشان دهد و زمینه‌ای برای ظهور تحقیقات علمی جدید به محققان ارائه نماید. بررسی وضعیت مجلات پیشگام در تولید آثار علمی در زمینه XBRL در ایران نشان داد که از ۵۸ عنوان مقاله منتشرشده در این زمینه، نشریه حسابداری با ۱۷/۲۴ درصد از کل مقالات، بیشترین تعداد مقالات منتشرشده در این حوزه را به خود اختصاص داده است. در رده‌های بعدی، نشریه حسابرس با ۱۰/۳۴ درصد و فصلنامه بورس اوراق بهادار با ۸/۶۲ درصد قرار دارند. بررسی تعداد مقالات منتشرشده در طول سال‌های مورد مطالعه نشان داد؛ سال ۱۳۹۷ با ۱۳ عنوان (۲۲/۴۱ درصد) بیشترین تعداد مقالات زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر را به خود اختصاص داده است، سال ۱۳۹۶ با ۸ عنوان (۱۳/۸ درصد) در رتبه دوم و سال ۱۳۸۸ با ۷ عنوان (۱۲/۰۷ درصد) در رتبه سوم قرار دارد؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت انجام تحقیقات مرتبط با XBRL طی سال‌های مورد مطالعه با افت و خیزهای مختلفی روبرو بوده و از نظم خاصی به شکل افزایشی یا کاهشی پیروی نمی‌کند. یافته‌های مربوط به سهم هر یک از مرتبه‌های علمی مختلف در تولید مقالات حاکی از آن است که ۵۶/۸ درصد از محققان، غیر هیئت علمی هستند که با عنوان فاقد درجه علمی در صدر قرار دارند. همچنین از بین اعضای هیئت علمی استادیاران با ۲۶ درصد، نسبت به دانشجویان با ۱۳/۵ درصد، سهم بیشتری در تولید آثار علمی در این زمینه داشته‌اند. یافته‌های این بخش از پژوهش با نتایج پژوهش گرامی راد و همکاران (۱۳۹۳) همخوانی دارد، چراکه آنها نیز در پژوهش خود که به بررسی محتوای مجلات حسابداری و مالی در ایران پرداخته بودند، دریافتند استادیاران در مقایسه با سایر مرتبه‌های علمی، بیشترین تعداد تولید مقالات را بر عهده دارند. از دلایل این امر می‌توان به انگیزه و نیاز ارتقای مرتبه دانشگاهی در استادیاران اشاره نمود که این امر می‌تواند توجه‌کننده مشارکت بالای آنها در تولید مقالات علمی نسبت به دانشجویان باشد. در بررسی سهم هر کدام دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی در انتشار مقالات این حوزه، یافته‌ها نشان داد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علی‌آباد کتول با ۱۱ مقاله در رتبه اول، دانشگاه تهران با ۹ مقاله در رتبه دوم و دانشگاه‌های الزهرا (س)، شهید بهشتی و آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، هر کدام با ۵ مقاله در رتبه سوم قرار گرفته‌اند. در بررسی میزان مشارکت زنان و مردان مشاهده شد ۸۱ درصد از مؤلفان مقالات XBRL را مردان و ۱۹ درصد را زنان تشکیل داده‌اند.

پایین بودن میزان مشارکت زنان مختص این پژوهش نبوده، بلکه بوجاکی و مک کونومی^{۱۰} (۲۰۱۷) در پژوهش خود نشان دادند که زنان در مقایسه با مردان، سهم کمتری در تولید آثار علمی دارند. بررسی میزان مشارکت افراد در انتشار مقاله نشان داد که تنها ۱۷ درصد از مقالات توسط یک نفر نویسنده و ۸۳ درصد به صورت کار گروهی انجام شده است.

¹⁰ Bujaki & McKonomy

پژوهش‌های گروهی در مقایسه با پژوهش‌های انفرادی، از سرعت، دقت و جامع‌نگری بیشتری برخوردارند و نتایج به‌مراتب بهتری تولید می‌کنند، از این‌رو، این موضوع برای نویسندگان مقالات، مزیت عمده‌ای به شمار می‌آید (رضایت، ۱۳۹۴). این بخش از یافته‌های پژوهش نیز، با نتایج پژوهش گرامی راد و همکاران (۱۳۹۳) همخوانی دارد. بررسی میزان فعالیت پژوهشگران نشان داد؛ آقایان علی خوزین و جمال محمدی با ۱۱ مقاله، فعال‌ترین نویسندگان آثار علمی انتشار یافته در زمینه XBRL و در رتبه اول هستند. آقای ابراهیمی با ۴ مقاله در رتبه دوم، آقایان مهدی ناظمی اردکانی و غلامرضا سلیمانی امیری به همراه خانم مینا ابوحمزه با ۳ مقاله، در رتبه سوم قرار دارند. با توجه به نتایج تحقیق، به پژوهشگران پیشنهاد می‌شود در انجام مقالات دارای نوآوری با موضوع XBRL پیش از قبل، فعالیت نمایند تا بتوان در درک و پذیرش این زبان گزارشگری جدید، گام‌های ارزشمندی برداشت. همچنین پیشنهاد می‌شود، پژوهشگران در خصوص تحلیل محتوای مقاله‌های علمی با موضوعات جدید نیز اقدام کنند.

۶. منابع و مآخذ

۱. احمدپور، احمد؛ باقریان، رقیه و باقریان، عباس. (۱۳۸۸). امکان‌سنجی به‌کارگیری زبان گزارشگری تجاری قابل توسعه در شرکت‌های پذیرفته در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه بورس اوراق بهادار، سال دوم، شماره ۶، ۷۰-۳۱.
۲. برزگر خاندوزی، عابدین و جعفری، سلیل. (۱۳۹۱). کاهش عدم تقارن اطلاعاتی با استفاده از شبکه عصبی مصنوعی. همایش منطقه‌ای حسابداری در عصر فناوری اطلاعات، مینودشت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مینودشت.
۳. حسینی، نیره سادات و غلامی جمکرانی، رضا. (۱۳۹۶). تحلیل محتوای پژوهش‌های مدیریت سود. فصلنامه حسابداری مدیریت، دوره ۱۰، شماره ۳۵، ۹۱-۱۰۵.
۴. رضایت، غلامحسین. (۱۳۹۴). تحلیل محتوا و استنادی مقاله‌های چاپ‌شده در فصلنامه پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی. فصلنامه پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، دوره ۲۳، شماره ۲۶، ۱۳۸-۱۰۵.
۵. سیف، علی‌اکبر. (۱۳۷۵). روش تهیه پژوهش‌نامه در روانشناسی و علوم تربیتی. تهران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن.
۶. عرفان منش، محمدمین و غلامحسین زاده، زهره. (۱۳۹۲). مطالعه تولیدات علمی جهانی کتابداری و اطلاع‌رسانی بر اساس مدارک نمایه شده در پایگاه وب علوم، نشریه دانش‌شناسی، دوره ۶، شماره ۲۰، ۹۶-۸۱.
۷. عزیززاده، طاهره. (۱۳۸۷). تأثیر کاربرد زبان گزارشگری تعاملی در آینده گزارشگری مالی. فصلنامه حسابداری، دوره ۲۳، شماره ۲۰۴، ۴۳-۳۸.
۸. کرمی، غلامرضا؛ مرادی، محمد و توکلی زاده، روح اله. (۱۳۹۸). تدوین مدل پذیرش و به‌کارگیری زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر (XBRL) در ایران. فصلنامه علمی پژوهشی دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، سال هشتم، شماره ۳۲، ۶۵-۵۱.
۹. گرامی راد، فاطمه؛ محمدی، مهدی و سرلک، نرگس. (۱۳۹۳). تحلیل محتوای مقاله‌های مجلات علمی پژوهشی حسابداری و مالی منتشره بین سال‌های ۱۳۹۲ - ۱۳۸۷. فصلنامه حسابداری مدیریت، دوره ۷، شماره ۲۳، ۱۲۲-۱۰۵.
۱۰. محمدی، جمال و خوزین، علی (۱۳۹۶). اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر به‌کارگیری زبان گزارشگری مالی توسعه‌پذیر (XBRL) به روش AHP و تأثیر آن در تسهیل امر حسابرسی. دانش حسابرسی، سال هفدهم، شماره ۶۹، ۲۶۱-۲۳۱.

۱۱. نمازی، محمد؛ رجب‌دری، حسین و روستا میمندی، اعظم. (۱۳۹۶). بررسی تعداد و تحلیل محتوای مقاله‌های مرتبط با اخلاق حرفه‌ای حسابداری در ایران. *مجله پیشرفت‌های حسابداری دانشگاه شیراز*. دوره ۹، شماره اول، ۲۲۶-۱۹۳.
۱۲. نونهال نهر، علی‌اکبر و کاظمی نوجه ده، معصومه. (۱۳۹۸). تحلیل محتوای مقالات فصلنامه بررسی‌های حسابداری و حسابرسی از ابتدای انتشار تا پایان سال ۱۳۹۶. *فصلنامه بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، دوره ۲۶، شماره ۱، ۱۵۰-۱۲۳.
۱۳. نیکومرام، هاشم و شکاری، ناصر. (۱۳۸۹). ارتباط گزارشگری مالی قابل توسعه (XBRL) با ویژگی‌های کیفی اطلاعات حسابداری از دیدگاه حسابداران ارشد شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار. *مجله حسابداری مدیریت*، سال سوم، شماره ۶، ۷۷-۸۷.

14. Barrick, J. A., Mecham, N. W., Summers, S. L. & Wood, D. A. (2017). *Ranking Accounting Journals by Topical Area and Methodology*. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2848560>.
15. Birt, J. L., Muthusamy, K., & Bir, P. (2017). XBRL and the qualitative characteristics of useful financial information. *Accounting Research Journal*, 30 (1), 107-126.
16. Bujaki, M. L. & McConomy, B. J. (2017). Productivity in Top-10 Academic Accounting Journals by Researchers at Canadian Universities at the Start of the 21st Century. *Accounting Perspectives*, 16(4), 270-313.
17. Dumay, J., Villiers, Ch., Guthrie, J. & Hsiao, P. (2018). Thirty years of Accounting, Auditing and Accountability Journal: A critical study of the journal's most cited articles. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 31(5), 1510-154
18. Guffey, D. M. & Harp, N. L. (2017). The Journal of Management Accounting Research: A Content and Citation Analysis of the First 25 Years. *Journal of Management Accounting Research*, 29(3), 93-110
19. Liu, Chunhui, Luo, Xin, Wang, Fu Lee, (2016). An empirical investigation on the impact of XBRL adoption on information asymmetry evidence from Europe. *Decision Support Systems*, Volume 93, pp:42-50.
20. Pinsker, R. (2008). An Empirical Examination of Competing Theories to Explain Continuous Disclosure Technology Adoption Intentions Using XBRL as the Example Technology. *The International Journal of Digital Accounting Research*, 8.81-96
21. Praditya, D., Sulastri, R., Bharosa, N., & Janssen, M. (2016). Exploring XBRL-Based Reporting System: A Conceptual Framework for System Adoption and Implementation. *In Conference on e Business, e-Services and e-Society*, 305-316. Springer International publishing

Scientometrics XBRL Research (Extensible Business Reporting Language) in Iran

Nasrin Ghadamyari*¹

Elham Amiri*²

Date of Receipt: 2020/03/16 Date of Issue: 2020/03/17

Abstract

The purpose of this study is to investigate the number and content analysis of XBRL articles from the beginning of accounting journals to the end of 1398. Archival approach and content analysis have been used for this purpose. The research data were collected using checklists and analyzed using Excel software. The findings of the study show that during the years under study 58 articles were published in this field, with 111 authors contributing to the production of these articles. Of these, 90 were men and 21 were women. 26% of these works are from the research of professors and 13.5% belong to associates. 17% of articles were solo and 83% in group. Among the universities and educational institutions, Islamic Azad University of Aliabad Katoul Branch with 11 articles in the first rank and Tehran University with 9 articles in the second rank and Al-Zahra Universities, Shahid Beheshti and Islamic Azad University of Science and Research, They came in third.

Keyword

Scientometrics, Content Analysis, Accounting Journals, XBRL

1. MSc in Accounting, Islamic Azad University Neyshabur Branch, Razavi Khorasan, Iran (Corresponding Author: Ghadamyari.acc@gmail.com).
2. MSc in Accounting, Islamic Azad University Neyshabur Branch, Razavi Khorasan, Iran (Amiri.e2010@yahoo.com).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی